

вольових якостей);

г) створення макро- і мікросередовища для реалізації актуальних видів діяльності і спілкування, до якого в процесі своєї життєдіяльності залучаються молодші школярі;

д) організація дорослими виховної діяльності та спілкування, де виявляється активність особистості молодшого школяра і формуються його моральні потреби і мотиви поведінки (створення виховних ситуацій, моральних відносин, які забезпечують вплив та формування морально-етичних цінностей у молодших школярів);

Результати нашого дослідження засвідчили, що виконання визначених нами соціально-педагогічних умов є важливим аспектом розробленої нами комплексної методики виховання морально-етичних цінностей у молодших школярів.

Література

1. Вовчик-Блакитна О. (2019). Міжпоколінна взаємодія в сім'ї як ресурс. *Актуальні проблеми психології*. т. 7 (47). 80-91.
2. Возрастная и педагогическая психология (1979). *Учебник для студентов педогогических институтов*. За ред. А. Петровського. Москва. «Просвещение».
3. Киричок В. (2004). Гуманне ставлення до дитини. *Методичний посібник*. Київ. «Інфодрук».
4. Трофімов Ю., Рибалко В., Гончарук П. та ін. (1999). *Психологія. Підручник*. Київ. «Либідь».

Корнієнко А. В., м. Київ

ЗМІСТ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито основні принципи змісту навчальних програм з етнокультурного виховання учнів закладах позашкільної освіти в гуртках декоративно-ужиткового профілю. Визначено поняття етнокультурна компетентність. Відібрана група методів, рекомендованих для формування етнокультурної компетентності вихованців в закладах позашкільної освіти.

Вибір декоративно-ужиткового мистецтва як засобу етнокультурного виховання окреслений тим, що декоративно-ужиткове мистецтво у виховному і освітньому процесі, дозволяє певною мірою вирішити проблему естетичного

виховання; саме в процесі занять у педагога є можливість встановити з дитиною емоційний контакт, емоційне спілкування; цікавий зміст, багатство фантазії, яскраві художні образи привертають увагу дитини, доставляють йому радість і в той же час роблять на нього свій виховний вплив; завдяки символічній, образній мові декоративно-ужиткового мистецтва, як одного з різновидів народного мистецтва, ми пізнаємо історію, світогляд, моральні цінності наших предків, культурно-історичні особливості регіону.

В гуртках декоративно-ужиткового профілю – етнокультурна компетентність, що дотична до компетентності зазначеної в НУШ - *Обізнаність та самовираження у сфері культури* (здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших).

На основі аналізу науково-педагогічної літератури основним принципом формування змісту навчальної програми з етнокультурного виховання учнів у закладах позашкільної освіти ми виділили єдність національної спрямованості навчання і його взаємообумовленість з практичною діяльністю. Також нами виділено наступні критерії відбору змісту: виховна спрямованість змісту програми гуртка, орієнтованість змісту програми гуртка на творчий розвиток учнів, взаємообумовленість пізнавальної інформації та практичних робіт, закладених у змісті, відповідність матеріалу наступності і послідовності, кількості навчальних годин, віковим особливостям, доступність матеріалу.

Отже, відповідно вищевикладеному, приведення змісту навчальних програм відповідно до сучасних вимог відбувалося через впровадження навчальних програм: «Петриківський розпис», «Декоративно-ужиткове мистецтво», «Валяння вовни». Усі навчальні програми мають гриф МОН («Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах»), що дає нам можливість стверджувати про здійснення інноваційної освітньої діяльності на всеукраїнському рівні [3, 5].

Для можливості розробки необхідної кількості програм (відповідно всім заявленим напрямам ПО), з педагогічними працівниками було проведено тренінг з технології розробки та затвердження навчальних програм, проводилися семінари щодо розуміння сутності компетентнісного підходу в освітньому процесі.

Реалізацію поставленої мети ми будували на основі принципу задачної форми навчального змісту, розробленим І. Бехом [1]. В освітньому процесі, входження підростаючої особистості у сферу культури є продуктивним за умови її представлення не як системи знань, цінностей та технологій, а як відкритої системи проблем, які долало людство. Учень успішно має долучатися до форм людської культури за умови набуття практичного досвіду оволодіння відповідними людськими діяльностями. Кожна діяльність має проектуватися у тій чи іншій дисципліні виконанням сукупності певних навчальних задач, що передбачає розвиток особистості вихованця.

У зв'язку з цим ми прагнули, щоб виховна робота в експериментальних групах була особистісно зорієнтованою, базувалася на діяльнісному принципі, який передбачає активне включення вихованця в освітній процес діалог та партнерство.

При відборі методів, рекомендованих нами для формування етнокультурної компетентності вихованців в закладах позашкільної освіти, бралось до уваги, що кожний метод виконує певну організаційну, пізнавальну, розвиваючу і виховну функцію. Виходячи з цього, на основі результатів дослідження М. Фіцули [4], ми в нашому дослідженні, для формування етнокультурної компетентності використовували три групи методів: метод розвитку свідомості особистості; метод формування суспільної поведінки; метод стимулювання діяльності та поведінки.

Складовими методу розвитку свідомості особистості, що формує в учнів погляди і переконання, є словесні методи (роз'яснення, бесіда, лекція, диспут). За допомогою роз'яснення педагоги впливатимуть на свідомість учнів, прищеплюватимуть їм моральні норми і правила поведінки.

Наступним методом була бесіда. Щоб бесіда дала позитивний результат, педагог має обґрунтовувати тему в доступній формі для засвоєння матеріалу, формулювати запитання таким чином, щоб вони спонукали до розмови, щоб учнів залучалися до оцінювання подій, вчинків, явищ суспільного життя і, таким чином формували у них на цій основі ставлення до навколишньої дійсності, до своїх громадських і моральних обов'язків, відчуття себе як однієї з складових української нації. Зміст бесіди має спиратися на знання української культури.

Лекція була допоміжним методом проведення занять. Вона відзначається системністю і послідовністю у викладі програмного матеріалу, обов'язковим формулюванням висновків після закінчення теми. Вона має бути насичена елементами розмови, проблемними ситуаціями, логічними завданнями, пошуково-дослідницька робота з архівними матеріалами давали змогу учням включатися у хід роздумів керівника гуртка, навчитися вести діалог, добирати, порівнювати факти, співвідносити їх з теорією.

Розуміння національної культури як цілісності надавало можливість через конкретні вияви – побут сім'ї, родини, мови, мистецтва, звичаєвості та обрядовості пізнати Україну й українців у неповторних ознаках життя, духовності та творчості, що вирізняють їх у вселюдстві. Тому має звертатися особлива увага на такі теми: «Національна символіка та атрибути», «Матеріальні та духовні цінності», «Культура міжнаціональних взаємин», «Риси українського етносу», «Власна оцінка проявам добра і зла», «Людська гідність», «Ментальність українця».

Наступний метод не менш ефективний ніж попередні у формуванні етнокультурної компетентності є диспут. Він передбачає вільний, жвавий обмін думками, колективне обговорення питань, що хвилюють учнів. Під час диспуту учні мають відстоювати власну позицію, переконуватися в правильності чи помилковості своїх поглядів, розкриватися їх ерудиція, культура, темперамент, розвиватиметься логічне мислення, вміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки.

Друга група методів виховання передбачає формування суспільної поведінки. Основним складовим даного методу ми виділяємо створення виховуючих ситуацій, як важливий чинник формування суспільної поведінки. Кожна з таких ситуацій передбачає визначення педагогом умов, необхідних для здійснення запланованого, продумування ним своїх дій поведінки в новій ситуації, виникнення в учнів нових почуттів, зумовлених новою педагогічною ситуацією, які стають підґрунтям нових думок, мотивів поведінки і подолання недоліків. Якщо педагог виявить уміння і знання у галузі, яка цікавить вихованця, це викликає в нього здивування, піднімає в його очах авторитет педагога.

Третя група методів виконує функції регулювання, коригування і стимулювання творчої діяльності вихованців. У межах закладу позашкільної освіти до даного методу, ми пропонуємо відносити лише метод змагання та заохочення.

Змагання у нашому дослідженні ґрунтувалося на природній схильності дітей до здорового суперництва і самоутвердження в колективі. Ми практикували такі форми змагання: конкурси, олімпіади. Фестивалі й огляди художньої самодіяльності, виставки образотворчого мистецтва і технічної творчості, вікторини і т.д. під час цих змагань виявляли і розвивали інтереси й творчі здібності учнів, розширювали їхні знання і кругозір, активізували пізнавальну та інші види суспільно-корисної діяльності.

Заохочення – схвалення позитивних дій і вчинків з метою спонукання вихованців до повторення. Його мета – спрямування поведінки учня в потрібне русло, зміцнення в ньому впевненості у власних силах і, отже, посилення прагнення до позитивних вчинків, певних успіхів.

У результаті поєднання перерахованих вище методів формуванні етнокультурної компетентності вихованців закладів позашкільної освіти забезпечувалося досягненням поставлених завдань. При цьому виконувалися наступні умови: відповідність методів розробленому змісту освітнього процесу; відповідній підготовці педагогів та їх вміння використовувати найефективніші

методи в кожному випадку; єдності виховних впливів родини, загальноосвітньої школи, закладів позашкільної освіти, дитячих громадських організацій; урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Література

1. Бех І. Д. Комунікативна компетентність педагога в оптимізації виховного процесу // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. пр. Вип. 8. Кн. 1. Київ, 2005. С. 6-11.

2. Етнокультурне виховання учнів засобами декоративно-ужиткового мистецтва в умовах позашкільного навчального закладу: метод. посіб. / [І. Д. Бровко, А. В. Корнієнко, В. В. Мачуський та інші]; за ред. А. В. Корнієнко. Дніпро: Надруковано ПП Дрига Т. В., 2016. 236 с.

3. Компетентнісний підхід у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу : метод. посіб. / В. В. Вербицький, А. Е. Бойко, А. В. Корнієнко та ін. ; за заг. ред. В. В. Мачуського. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.

4. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих пед. закладів освіти. Київ: Академія, 2000. 544 с.

5. Ціннісні орієнтири навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах : методичний посібник / А. Е. Бойко, А. В. Корнієнко, О. В. Литовченко [та ін.] ; за ред. В. В. Мачуського. Київ: ТОВ «Артмедіа прінт», 2017. 272 с.

Куниця Т. Ю., м. Київ

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА ТА ВИХОВАННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

У статті розглянуто особливості організації громадянської освіти та виховання на прикладі навчальних закладів Сполучених Штатів Америки, Німеччини та Великої Британії. Виділено окремі освітні установи, які протягом ХХ ст. розробляли і використовували альтернативні підходи щодо громадянської освіти. Зазначено, що процес громадянського виховання та навчання є багатомірним і таким, що проходить в різноманітних площинах, від яких залежить і форма, і зміст моделі, яку обирає конкретний навчальний заклад, колектив учнів та вчителів.

Здобуття Україною незалежності та початок розбудови демократичної правової держави стали причинами необхідності перегляду змісту таких понять як громадянське виховання, громадянськість та громадянська позиція.

На відміну від інших розвинутих країн, де громадянське виховання майже повністю базується на політичній та правовій сфері діяльності громадянського суспільства, в Україні на сучасному етапі її розвитку громадянське виховання, через відсутність відповідної правової та юридичної бази або її недієспроможності, майже повністю базується на морально-етичних засадах, тобто морально-етичні імперативи й цінності виступають головним критерієм